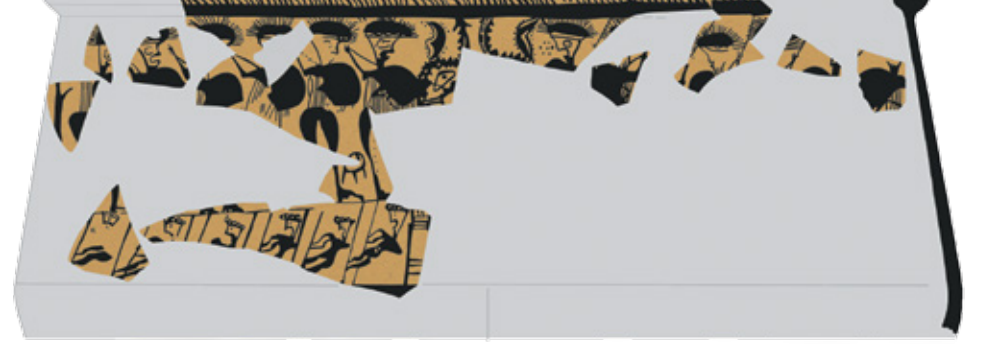
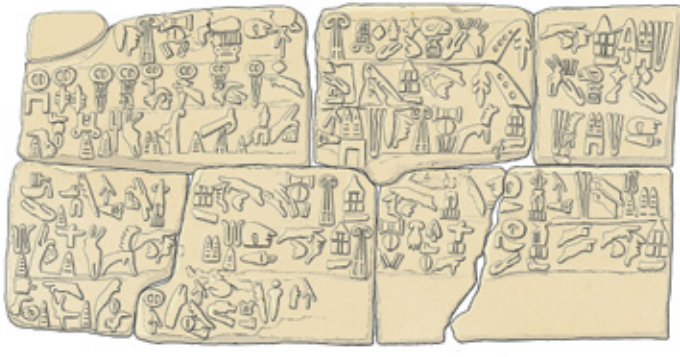

İstanbul'un el değiştirmesiyle Troya hayranlığı dumura uğruyor İstanbul'un 1453'te Osmanlı'nın eline geçmesiyle Avrupa'nın Troya hayranlığı ani bir "dumura" uğradı. Bu tarihten sonra Avrupalı entelektüeller Anadolu'nun öncül kültürlerine saygı duymamaya başladılar. Tam karşı bir tavır olarak Osmanlı İmparatorluğu'nu barbar olarak nitelediler. Böylelikle Batı Avrupa'da kendilerine yön verecek Troya'dan başka, yepyeni bir rol modeli yaratma ihtiyacı doğdu. 1683'teki 2. Viyana kuşatması yeni bir modelin tanımlanması ihtiyacını daha da acil bir hale getirdi. Derhal bir diğer geçmiş kültür canlandırılıp piyasaya sürüldü. Antik Yunan ve Roma bundan böyle Avrupa kültürlerinin temeli olacaktı.

'ANTİKİTENİN EİNSTEİN'İ' EBERHARD ZANGGER'LE SÖYLEŞTİK

Avrupa merkezli tarihin unuttuğu Troya

● **Söyleşi: CELİL DENKTAŞ**

Geçtiğimiz eylül ayının başında (2 ve 3 Eylül 2022) Muğla-Milas'ta sessiz sadasız bir sempozyum yapıldı: 13. Karia, Kariyalılar ve Mylasa Sempozyumu. Toplantıya ağırlıklı olarak Türkiye'den olmak üzere, 14 ülkeden, 40'tan fazla bilim insanı katıldı ve bildiri sundu.

Sempozyuma bildiri sunan bilim insanlarından biri de, Der Spiegel tarafından, Antikitenin Einstein'ı ilan edilmiş olan, jeoarkeolog Dr Eberhard Zangger'di. Dr Zangger'in bu sembolik unvanı almasına neden olan, Antik Ege'ye olan hayranlığı değil, aslımı Antik Yunan ve Roma dünyasına bağlayan Avrupamerkezci ideolojiyi derinden sarsan, efsanevi metropol Atlantis'in, Bronz Çağı Troyası'ndan başka bir yer olamayacağı tezi. Türkçede, "Atlantis Troya'dır" başlığıyla yayımlanmış olan kitabında bu tezini oldukça detaylı bir biçimde anlatıyor.

Dr. Zangger, öncelikle bu sempozyum telaşı arasında bize zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederiz. Siz burada Anadolu halklarının ve kültürlerinin kökünün Bronz Çağı'na (yaklaşık M.Ö. 3000-1200) kadar uzandığını ancak bu doğrultudaki arkeolojik araştırmanın eksik olduğunu tartıştınız; bu özetleme doğru oldu mu?

Avrupalı arkeologlar uzunca bir süre Batı uygarlığının doğuşunu M.Ö. 776'daki ilk Olimpiyat'la ve Homeros destanlarının derlenmesiyle eşzamanlı gördüler ve böyle bir algı yaratıldılar. Bu model, kabul edelim ki, 150 yıl önceki tek gerçeklikti ve insanların kafalarına bu şekilde yerleştirildi. Ama Yunan kültürü yoktan var olmadı herhalde, mutlaka bir önceli vardı. Benim üzerinde durduğum da bu. Soru şu: Ege'de, Erken Demir Çağı'nda, M.Ö. 1200'den 800'e, hatta daha öncesinde, Orta ve Geç Bronz Çağı'nda, M.Ö. 2000'den 1200'e dek ne yaşandı?

'AVRUPA UZUN SÜRE TROYA SOYLULUĞUNU EL ÜSTÜNDE TUTTU'
Batı aydınlanması -sonrasında da emperyalistler desek?- sizce neden M.Ö. 800 sonrasının tarihinde bu denli odaklandı?

Çünkü öncesinde Anadolu kültürlerinin hâkimiyeti söz konusudur. Bakın, Avrupa 2000 yıldan fazla bir süre

Dr. Eberhard Zangger Eylül ayında Milas'taydı. Katıldığı sempozyum sonrasında görüştüğümüz Zangger aslımı Antik Yunan ve Roma dünyasına bağlayan Avrupamerkezci görüşü sarsan çalışmalarını tanıtıyor.

Atlantis'in, Bronz Çağı Troyası'ndan başka bir yer olamayacağı tezini savunan jeoarkeolog Dr. Eberhard Zangger.

Troya soyluluğunu el üstünde tuttu, ona adeta taptı. Roma döneminde aristokrat aileler soy kütüklerini Troya'ya bağlamaya pek meraklıydılar. Örneğin, Jül (Julius) Sezar'ın ailesi. Julius, İlion'dan (Troya) geliyor, yani Troyalı demek. Bunun gibi sayısız örnek var. Herodot'un yazdığına göre, Etrüsk kültürünün yükselmesi Anadolu'dan buraya göç edenler sayesinde oldu. İtalya'da düzinelere kent inşasında Troya kent planı model olarak kullanıldı. Avrupa'nın her köşesinde soylu ailelerin geçmişlerini Troyalı atalara uzatmaları âdet olmuştu. Örneğin Fransızlar, Almanlar ve hatta Polonyalılar ve İzlandalılar bile bu akıma kapıldılar. Orta Çağ boyunca, özellikle M.S. 1000 ve 1400 yılları arasında Troya Savaşı'nı tema alan elyazmaları en popüler kitaplar arasındaydı.

Ve daha sonra M.Ö. 8'inci yüzyıla kadar uzanan Antik Yunan köklerinde karar kılındı?

Evet. Aristokrat ailelerin tarihin her döneminde yönetimde, lider

olmayı olağan hakları olarak gösteren bir meşruiyet kaygısı oldu. Bunun bir yolu da tarihsel olgulara dayanmaktır. Aslında, Antik Yunan yazmaları Avrupa'da hiç bilinmiyordu. Hatta Homeros'un destanlarını da görmemişlerdi.

Bana, Anadolu kaynaklarından Antik Yunan kaynaklarına dönüştür bir örnek verebilir misiniz?

Elbette. Örneğin Martin Luther'in çabası büyüktür. Geliştirdiği ideoloji iki karşıt imparatorluk öğretisidir: Batı ve onun düşmanları, yani Türkler! Yazdıkları arasında dikkat çeken, "Türk karşıtı vaazlar" ya da "Türkleri kovma duaları" gibi kitaplar var. İstanbul Osmanlılar tarafından fethedildiğinde oradaki Batılı entelektüeller çoktan kenti terk etmişlerdi. Çoğu İtalya'ya kaçtı. Bu şekilde de Avrupa'nın entelektüel merkezi de yer değiştirmiş oldu. Kaynağını Sokrat ve Eflatun'a bağladıkları kültürlerinin yönetici, hâkim kültür olduğu iddiasını geliştirdiler.

'YAPILAN HEMEN TÜM KONUŞMALAR AVRUPA MERKEZCI DÜŞÜNME TARZINI YANSITTIYOR'

Yeni Antik model, okulların ve üniversitelerin müfredatlarında yerini aldı. Wilhelm von Humboldt'un 1820'de kuruculuğunu yaptığı eğitim reformu temelde, okullarda ve üniversitelerde, büyük ölçüde Antik Yunan ve Roma'nın idealize edilmesine dayanır.

Bu sempozyumda örneğin, Antik Karya üzerine yapılan hemen tüm konuşmalar/tezler bu Avrupa merkezci düşünme tarzını yansıtıyor; yani, Türk arkeologlar da buna dahil.

Peki, Bronz Çağı sonrasında dönelim...

Bu dönemin hemen ardından Doğu Akdeniz bölgesi karanlık bir dönem geçirdi. Tarihte, Deniz Halkları olarak kayda geçen işgalciler döneminde pek çok kent tahribata uğradı, tarih sahnesinden silindi. Bu süreç, M.Ö. 1192-1182 arası uygarlığın çöktüğü dönem olarak ele alınabilir. Muhtemelen insanlık tarihindeki en derin karanlıktır.

Atlantis efsanesi üzerine yazdığınız kitapta ("Atlantis Troya'dır"), "Çanakkale ve İstanbul boğazlarının kontrolü sorunu bu savaşlara neden olmuş olabilir" diyorsunuz?

Evet, öyle düşünüyorum. Eğer Deniz Kavimleri diye bilinen savaşçılar/ işgalciler, Luvileri oluşturan kavimler idiyse, amaçlarının da Hitit egemenliğine son vermek olduğu çok açık. Batı Anadolu'ya yönelik Yunan işgalini de bir tür karşı saldırı olarak düşünmek gerekir.

Hititlerin politik sistemi katı bir merkeziyetçilikti ve bu, Anadolu'daki yerli kavimlere, yerleşiklere zor kullarılar dayatılıyordu. Hitit kralları tanrılarla olan iletişimlerinin daha güçlü olduğuna ve bu kavimleri/köyleri daha iyi koruyacaklarına onları ikna ettiler. Tabii karşılığında onların ürettikleri her şeyden vergi istediler. Tanrısal koruma da vaat ediyorlardı.

Tabii zamanla bu kavimler Hitit koruması olmadan da yaşamlarını rahatça sürdürebileceklerini keşfettiler. Batı Anadolu'daki devletler yeterince güçlüydü, kuzeydeki Kaşkalar da güçleniyordu. Hitit'in güvendiği tek müttefik, Kuzey Suriye'deki Karkamış'tı. Son Hitit kralı doğudaki bakır yataklarını da Mitanni'ye kaptırınca, bu madenin zengin olduğu Kıbrıs'ı işgal etti. Ancak Kıbrıs, bakır madeni zenginliği dışında limanlarının uzun menzilli deniz ticaretinin ara durağı olması nedeniyle deniz ticareti yapan herkes için stratejik bir öneme sahipti. Enkomide gün ışığına çıkartılan belgelerden Hitit kralının Kıbrıs'a ithal edilen mallara vergi koyduğunu öğreniyoruz.

Bu durum karşısında Kıbrıs'taki limanları kullanan tüm Batı Anadolu kentleri ve devletleri bir araya gelecek Kıbrıs'ın Hitit egemenliğinden kurtarılması için bir plan yapıyorlar. Pek çok askeri gücü bir araya getiren bir ittifak ortaya çıkartıyorlar. Hatta Yunanistan'ın kuzeyindeki, Makedonya'daki, Trakya'daki kabilelerden, hatta hatta ta Sardinya'dan ve Sicilya'dan katılım oluyor. Böylelikle muhtemelen iki ya da üç yıl gibi bir süre içerisinde bir filoyu, tabii gizlice inşa ediyorlar. Sonuçta filo büyük bir limanda, anlaşıldığı kadarıyla Troya'da toplanıyor. Yani bugün, "Deniz Kavimleri" olarak adlandırılanların Troya ve müttefikleri olduğu anlaşılıyor.

Birleşik Luvi deniz güçleri, yani, Deniz Kavimleri, Kıbrıs'a saldırarak adayı özgürleştiriyor. Bunun çok hızlı gerçekleştiğini sanıyoruz çünkü Kıbrıslılar da bir an önce Hititlerden kurtulmak istiyordu. Buradan Ugarit'e saldırıyorlar, nedeni açık, Suriye o dönemde Hitit'in en sadık müttefikiydi. Ugarit düşüyor. Bundan sonra ne oldu henüz tam bilemiyoruz. Ama anlaşıldığı kadarıyla savaş Anadolu'nun güneyinde denizden karaya taşınıyor, karada sürüyor. Sonuçta, yine anlaşıldığı kadarıyla, Hititlerin kontrolü kaybetmesi ve yıkılışı bu şekilde gerçekleşiyor. Buna ek olarak Batı Anadolu birliği ve müttefikleri, Yunanistan'ın kuzeyinde, Vardar nehrinden başlayarak, Makedonya, Trakya, Anadolu'nun batı ve güneyini geçerek, Suriye, Kenan ve Lübnan'ın güneydeki Mısır sınırında, Aşkelon'a kadar olan oldukça büyük bir bölgede kontrolü ele geçiriyorlar.

Ancak tabii bu yeni durumun ömrü birkaç yıl sürdü. O dönemde Yunanistan'ın egemeni olan Mikenler uzun deniz ticaret rotalarındaki ara durak limanlarında kontrollerini büyük ölçüde kaybettiler. Her şey Luvi kontrolüne geçmişti. Mikenler ekonomik yaşamlarını sürdürebilmek için denizlerdeki Luvi egemenliğine son vermek zorundaydılar. Ama buna karşılık kendilerine herhangi bir saldırı olmamıştı, yani savaş çıkartmayabilirlerdi de. Ancak çıkarttılar; Luvi taktiklerini uyguladılar, bir Yunanistan birliği oluşturmakla işe başladılar. Gerçi bu pek de kolay olmadı çünkü kimi krallar askeri operasyona katılmakta bir çıkar görmediler.

Evet, İlyada'da bunu okuyoruz...

Odyssea'da da var. Sonuçta Yunanlılar, Thebai krallığının limanı olan Aulis'te (Boiotia) bir donanma bir araya getirdiler. Buradan hareketle Batı Anadolu kıyılarına saldırdılar ve birçok kenti yerle bir ettiler. Türkiye'nin batı kıyılarındaki kentlerin çoğu M.Ö. 1190'dan itibaren bu saldırının kurbanı oldu.

'Bronz Çağı, Troya'yla başlıyor ve Troya'yla bitiyor'

O dönemde Troya'nın bir merkez işlevi gördüğüne inanyor musunuz? En azından ideolojik merkez?

Hayır, yani bence değil. Her şeyin başladığı yeri yalnızca. Kıbrıs'ı kurtaran donanma ilk olarak burada üslenmişti. Enkomide bulunan mektupta kendilerine saldıran filonun lider gemisinin Troya'dan olduğu yazılı. Gerçi Troya krallarının birlik oluşturulması işinin başını çektiğini söyleyebiliriz. Böylelikle son savaşın da neden Troya'da yapıldığı açıklanmış olur. Bronz Çağı, Troya'yla başlıyor ve Troya'yla bitiyor.

